

Анатолій ВОЙНАРОВСЬКИЙ

ПРОМИСЛОВА ВЛАСНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ І ВДОСКОНАЛЕННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ СУСПІЛЬСТВА

Промислова власність як складова частина інтелектуальної власності є підгалуззю цивільного права з охорони винаходів, промислових зразків, корисних моделей, засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг та запобігання недобросовісній конкуренції. Ці об'єкти є базисом розвитку і зміцнення матеріально-технічної бази суспільства, фактором активізації науково-технічного прогресу. Міжнародна і вітчизняна нормативно-правова база забезпечує охорону цих об'єктів. В статті виписані критерії і процедура набуття правової охорони об'єктів промислової власності та матеріальні результати їх використання.

Ключові слова: промислова власність, патентне право, винахід, корисна модель, комерційне найменування, промисловий зразок, торговельна марка, географічне зазначення походження товару, засоби індивідуалізації учасників ринку, товарів і послуг, патентна процедура, попередня експертиза винаходу, формальна експертиза, кваліфікаційна експертиза, Держпатент.

© А. ВОЙНАРОВСЬКИЙ, 2012

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 4 (106), 2012

В юридичній та інших суспільних науках широко використовується термін «інтелектуальна власність». Нормативно-правові акти трактують його як право на результати інтелектуальної творчої праці людини. Інтелектуальна творча діяльність людини здійснюється в духовній, науково-технічній сфері та сфері, де продукуються нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності: наукові відкриття, сорти рослин і породи тварин, ноу-хау тощо. Відповідно, об'єкти кожної сфери мають свій вид правової охорони. У духовній сфері діють норми авторського і суміжного права; у науково-технічній — правові норми промислової власності; у сфері нетрадиційних об'єктів — інші види правових норм.

Промислова власність є складовою частиною інтелектуальної власності. Ця категорія увійшла в юридичну науку і суспільну наукову термінологію у 1883 році. Вона з'явилась у Паризькій конвенції про охорону промислової власності. У статті 1 (п. 3) дається визначення поняття промислової власності: «Промислова власність розуміється в найбільш широкому значенні і розповсюджується не тільки на промисловість і торгівлю у власному значенні слова, але також і на галузі сільськогосподарського виробництва і добувної промисловості та на всі продукти промислового та природного походження, наприклад: вино, зерно, тютюновий лист, фрукти, худоба, копальні, мінеральні води, квіти, борошно» [13].

Україна приєдналась до Конвенції у листопаді 1995 року. Мета Паризької Конвенції з охорони промислової власності — вироблення уніфікованих правил надання правової охорони таким об'єктам інтелектуальної власності як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Останніми вважаються комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки, географічні зазначення місця походження товару. До об'єктів промислової власності відносять і запобігання недобросовісній конкуренції. Ці правила повинні бути єдиними для всіх країн-учасниць. Для вирішення цього завдання Конвенцією і був створений Союз з охорони промислової власності (Паризький Союз).

Необхідність охорони промислової власності продиктована тотальним розповсюдженням у світі продукції, виготовленої самовільно та протизаконно. За даними світової Організації економічного співробітництва та розвитку обсяги такої продукції в світі можуть сягати майже 250 мільярдів доларів [2, с. 6]. А це, безумовно, гальмує розвиток інноваційних процесів,

котрі базуються на промисловій власності у глобальному масштабі. Вплив інновацій на економіку промислово розвинених країн, за даними судового експерта з питань інтелектуальної власності О. Пічкура, визначається конкретними цифрами: зокрема, «майнові права (права власності) на інновації становлять... від 58% до 78% загальної вартості їх майнової власності, а за провадження інновацій у сферах економіки забезпечує цим країнам щорічний приріст національного валового доходу від 4% до 7%. Загальна вартість інновацій, які щорічно вкладаються у міжнародний трансфер технологій, за оцінками експертів, становить близько 2,3 млрд. доларів» [14, с. 45].

За даними Державного комітету статистики України у 2005 р. питома вага підприємств України, що здійснюють інноваційну діяльність, становить 8,2% від їх загальної кількості, тоді як у США, Німеччині, Японії, Франції цей показник у середньому дорівнював 70—80% — зазначає експерт [14, с. 45].

Активізація процесів створення інтелектуального продукту в Україні напряму залежить і від рівня правової освіти населення, створення мережі закладів правового забезпечення охорони інтелектуальної власності, політичної волі керівництва держави у формуванні належних умов для інноваційної діяльності.

В Україні створена досить цивілізована національна правова база з охорони промислової власності. Це відбулося вже в умовах незалежної держави. Так, у 2005 р. набув чинності Цивільний кодекс України, IV книга якого так і називається — «Інтелектуальна власність» [15, с. 139—165]. В перші роки незалежності прийнято низку законів, зокрема, це Закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [8, с. 188—215], «Про охорону прав на промислові зразки» [11, с. 248—262], «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [10, с. 231—248], «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [9, с. 215—231], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [6, с. 175—182] тощо.

Є чинною в Україні і низка підзаконних нормативно-правових актів з охорони і захисту промислової власності.

Початок адміністрування національної системи охорони промислової власності України пов'язане зі створенням Державного патентного відомства України (Держпатенту України) — центрального органу виконавчої влади в галузі промислової власності.

Держпатент України був заснований постановою Кабінету Міністрів України за № 29 від 27 січня 1993 року. Наступним етапом було створення Державного департаменту інтелектуальної власності (ДДІВ) при Міністерстві освіти і науки України. Він був заснований на базі науково-дослідного центру патентної експертизи (НДЦЕ). В рамках ДДІВ було засновано Державне підприємство «Український інститут промислової власності», який перебрав на себе функції Державного патентного відомства України (Держпатенту України), зберігши цю скорочену назву.

Як зазначалось, об'єктами промислової власності є винаходи, корисні моделі, промислові зразки і засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, запобігання недобросовісній конкуренції.

Законодавство України дає чіткі визначення об'єктів промислової власності та порядок і умови набуття ними правової охорони. Звернення до основних положень цих нормативно-правових актів у нашій статті сприяє поширенню хоча б первісних знань про промислову власність, оскільки інформація про неї є, хоча і загальнодоступною; та без відповідної підготовки пошук джерел цієї інформації, а ще більше її розуміння і сприймання, буде не завжди успішним.

Винахід, як і корисна модель, є результатом інтелектуальної творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології [8, с. 188—215]. Винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної (промислової) власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим (невідомим з рівня техніки у світі), має винахідницький рівень (суть і принципи функціонування його невідомі фахівцям з певної галузі і він підносить техніку і технології на новий вищий рівень), а також придатний для промислового використання [15, с. 151].

Предметом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура рослини і тварини тощо) і процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу [7, с. 191]. Якщо винахід відповідає викладеним умовам, особі, що претендує на володіння ним, видається патент — охоронний документ, що засвідчує пріоритет (першість у поданні заявки), авторство і право власності на винахід чи корисну модель.

Патент — це техніко-юридичний документ, який видається Українським інститутом промислової власності за результатами патентної процедури, що складається з трьох експертиз. Ці експертизи мають ста-

тус науково-технічних і проводяться спеціальними ліцензованими установами. До експертизи залучаються найкращі фахівці з відповідної галузі.

Перша експертиза — попередня. Під час її проведення розглядається наявність у ній відомостей, які можуть бути віднесені згідно із Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, до державної таємниці. За підсумками експертизи приймається відповідне рішення.

Друга експертиза — формальна. Під час її проведення встановлюється дата подання заявки; визначається, чи належить об'єкт, що заявляється, до об'єктів технології (як продукт чи процес); заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам, до яких відносять наявність: заяви про видачу патенту на винахід чи корисну модель, опису винаходу чи корисної моделі, формули винаходу чи корисної моделі, креслень (якщо на них є посилання в описі) та реферату. Вказаний перелік документів має статус заявки на винахід чи корисну модель. За подання заявки сплачуються збір.

Позитивні для заявника висновки цих двох експертиз дають підстави для проведення третьої експертизи — кваліфікаційної, або експертизи по суті.

Кваліфікаційна експертиза встановлює патентоспроможність винаходу, тобто його новизну, винахідницький рівень і промислову придатність.

Корисна модель, як об'єкт промислової власності, своїм предметом має конструктивне виконання пристрою, нове вирішення в галузі механіки. Критерії патентоспроможності корисної моделі, в порівнянні з критеріями патентоспроможності винаходу, дещо «м'якші». До них відносять лише новизну і промислову придатність. Натомість, від корисної моделі не вимагається умови винахідницького рівня.

Кваліфікаційна експертиза проводиться після одержання закладом експертизи відповідної заяви будь-якої особи та документа про сплату збору за її проведення.

Якщо Держпатент приймає рішення про видачу патенту, після кваліфікаційної експертизи здійснюється державна реєстрація патенту, для чого вносяться відповідні відомості до відповідного Реєстру. Одночасно з державною реєстрацією патенту на винахід чи корисну модель в офіційних патентних виданнях публікуються відомості про видачу патенту.

Видача патенту здійснюється в місячний термін після його державної реєстрації. Чинність патенту

на винахід — 20 років, на корисну модель — 10 років з моменту подання заявки [15, с. 153].

Згідно з Законом України «Про охорону прав на промислові зразки» об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування, або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб. Предметом промислового зразка можуть бути меблеві вироби, килимарство, вироби індустрії моди, будь-які промислові виробни-автомобілі, телефонні будки тощо.

Право власності на промисловий зразок також засвідчується патентом. Строк дії патенту на промисловий зразок 15 років з моменту подання заявки на промисловий зразок [11, с. 250].

Умовами патентоспроможності промислового зразка є його новизна, відповідність публічному порядку, принципам гуманності і моралі. Промисловий зразок визнається новим, якщо сукупність його ознак не стала загальнодоступною у світі до моменту подання заявки на патентування. Обсяг правової охорони, що надається, визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, представлених на зображенні (зображеннях) виробу, внесеному до Реєстру, і засвідчується патентом з наведеною у ньому копією внесеного до Реєстру зображення виробу.

Право на одержання патенту має автор (співавтор) або його спадкоємець (спадкоємці), якщо інше не передбачено Законом. Таке ж право має роботодавець, якщо промисловий зразок створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця, за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше.

Процедура патентування промислового зразка приписує особі, яка бажає отримати патент і має на це право, подати до відповідної установи (Держпатенту) заявку. Заявка складається українською мовою і повинна містити: заяву про видачу патенту; комплект зображень виробу (власне виробу чи у вигляді макета, або малюнка, що дають уявлення про його зовнішній вигляд).

Заявка повинна розкривати суть промислового зразка досить чітко і повно, щоб його зміг здійснити фахівець із зазначеної галузі.

За подання заявки сплачується збір.

За умови виконання встановлених вимог, відповідним закладом проводиться експертиза заявки. Ця експертиза має статус науково-технічної.

Під час проведення експертизи встановлюється дата подання заявки; визначається, чи належить об'єкт, що заявляється, до об'єктів з характерними ознаками промислового зразка; заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам (тобто вимогам стосовно документів, що входять у склад заявки); перевіряється документ про сплату збору за подання заявки на відповідність встановленим вимогам.

Результати експертизи заявки відображаються в обґрунтованому висновку, на підставі якого приймається рішення про видачу патенту або про відмову у його видачі.

На підставі рішення про видачу патенту та за наявності документів про сплату державного мита за видачу патенту і збору за публікацію про видачу патенту, здійснюється публікація в офіційному бюлетені відомостей про видачу патенту.

Одночасно з публікацією відомостей про видачу патенту на промисловий зразок здійснюється державна реєстрація патенту на промисловий зразок, для чого вносяться відповідні відомості до Реєстру.

Видача патенту заявникові здійснюється у місячний строк після державної реєстрації патенту. Патент видається особі, яка має право на одержання патенту. Якщо право на одержання патенту мають кілька осіб, їм видається один патент.

Патент надає власнику виключне (монопольне) право використовувати промисловий зразок на власний розсуд, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Взаємовідносини при використанні промислового зразка, який належить кільком особам, визначається угодою між ними.

До обов'язків патентовласника належить вимога добросовісно користуватися виключним правом, що випливає з патенту.

Незважаючи на кризові явища в Україні і світі, кількість заявок на патентування об'єктів промислової власності постійно зростає. За інформацією Алли Жарінової, директора Державного підприємства «Український інститут промислової власності», в першому півріччі 2011 р. лише на винаходи подано 2632 заявки, в т. ч. від національних заявників — 1374. Найбільш активними виявились наукові організації та навчальні заклади Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, які подали на винаходи і корисні моделі 2,1 тис. заявок, а також організації Міністерства охорони

здоров'я України — 531 заявка. Національної академії наук України — 359 заявок [3, с. 5].

Головне спрямування науково-технічного творчого потенціалу винахідників, крім традиційного — нові біотехнології, нанотехнології тощо.

Реалізація товарів у цивільному обороті (ринкових відносинах), суть яких визначають винаходи, корисні моделі, промислові зразки, була б дуже складною, а то й взагалі неможливою, без засобів індивідуалізації учасників ринку, товарів і послуг. Як уже зазначалось, до таких засобів належать: комерційні найменування, торгівельні марки, географічні зазначення місця походження товару.

Під комерційним найменуванням розуміють ту назву, під якою суб'єкт підприємництва виступає у комерційному обороті і яке вирізняє його серед багатьох таких суб'єктів. Комерційне найменування — це, фактично, ім'я підприємства (юридичної чи фізичної особи) учасника ринку.

Комерційні найменування, які ще донедавна мали назву фірмових найменувань, можуть вважатися такими (на відміну від зареєстрованих державних суб'єктів підприємництва), якщо вони відповідають певним вимогам: тобто, правдиво відображають його правовий стан та не вводять в оману споживачів щодо справжньої їх діяльності; воно має бути новим і відрізнятися від вже існуючих найменувань; має бути сталим, незмінним протягом всього часу користування ним.

Вирізняльною рисою комерційного найменування має бути його структура, яка складається з двох частин: корпусу найменування та додавання. Корпус найменування — це його характеристики: організаційно-правова форма підприємства, тип, предмет діяльності тощо; додавання — це спеціальне найменування підприємства, його номер або інше позначення: оригінальні слова, власні назви, географічні назви, скорочені назви (абревіатури) підприємств тощо.

У Законодавстві України не прийнято спеціального закону стосовно комерційних найменувань. Але в Цивільному кодексі України стаття 489 визначає засади правової охорони комерційного найменування: «Правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої їх діяльності» [15, с. 139—165].

Право інтелектуальної (промислової) власності на комерційне найменування є чинним з моменту

першого використання цього найменування і безстроковим та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації. Відомості про комерційне найменування можуть вноситися до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом (Цивільним кодексом України).

Чинність майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування припиняється у разі ліквідації юридичної особи чи фізичної особи підприємця та з інших підстав, встановлених законом. Суб'єктами права на комерційне найменування можуть виступати юридичні та фізичні особи (індивідуальні підприємці). Останні набувають і здійснюють права і обов'язки під іменами власними, що є засобом індивідуалізації їх на ринку, хоча вони можуть мати і особливе комерційне найменування.

З комерційними найменуваннями тісно пов'язані торговельні марки. В різних вітчизняних і міжнародних нормативно-правових актах для позначення торговельної марки застосовуються й інші категорії: знак для товарів і послуг, товарні знаки, знак обслуговування тощо. В Україні найбільш доцільним є вживання категорії «торговельна марка», оскільки нею оперує Цивільний кодекс України, нормативно-правовий акт вищої, в порівнянні з законами, юридичної сили. В статті 492 Цивільного кодексу України дано визначення цієї категорії: «Торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображальні елементи, комбінації кольорів тощо» [15, с. 139—165].

Зв'язок між комерційним найменуванням і торговельною маркою проявляється у взаємозалежності і взаємообумовленості: виробник товару (надавач послуг) — назва товару (послуг).

Суб'єктами права інтелектуальної (промислової) власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи.

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Строк дії свідоцтва становить 10 років з моменту подання заявки і продовжується за клопотанням власника свідоцтва щоразу на 10 років, за умови сплати збору.

Порядок одержання свідоцтва на торговельну марку визначається Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. і подальших змін до нього [10, с. 231—248].

Зокрема, там йдеться про те, що особа, яка бажає одержати свідоцтво, подає до Держпатенту заяву, яка повинна відповідати таким вимогам: стосуватися одного знака; складатися українською мовою і повинна містити: заяву про реєстрацію знака, зображення позначення, що заявляється, перелік товарів і послуг, для яких заявник просить зареєструвати знак, згрупованих за МКТП (міжнародною класифікацією товарів і послуг).

Заявка на отримання свідоцтва на торговельну марку піддається експертизі, яка має статус науково-технічної експертизи і складається з формальної експертизи та кваліфікаційної експертизи (експертизи по суті) і проводиться ліцензованим закладом експертизи.

Під час проведення формальної експертизи встановлюється дата подання заявки; заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам (викладеним вище); документ про сплату зборів перевіряється на відповідність встановленим вимогам.

Відповідність заявки формальним вимогам є підставою для проведення кваліфікаційної експертизи (експертизи по суті), під час якої перевіряється відповідність заявленого позначення умовам надання правової охорони згідно зі ст. 492 Цивільного кодексу України. Це означає, що торговельна марка повинна мати новизну (тобто бути невідомою у світі на момент подання заявки) та надавати споживачеві можливість без особливих зусиль упізнати потрібний йому товар і виключити можливість змішування його з аналогічним товаром інших виробників. Це одна з умов надання правової охорони торговельній марці, що перевіряється при кваліфікаційній експертизі, сформульована в статті 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»: «Право охорони надається знаку, який не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та на який не поширюються підстави для відмови у наданні правової охорони» [10, с. 231—248].

Згідно з цим Законом не можуть одержати правову охорону позначення, які зображають або імітують: державні символи, емблеми міжнародних міжурядових організацій, офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки, нагороди та інші відзнаки. Не можуть отримати правову охорону та-

кож позначення, які не мають розрізняльної здатності, є оманливими тощо.

Не реєструються як знаки позначення (торговельні марки) промислові зразки, право на які належать в Україні іншим особам; назви відомих в Україні творів літератури і мистецтва; прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети, факсиміле відомих в Україні осіб без їх згоди.

В законі України дається перелік і інших підстав для відмови у наданні свідоцтва на торговельну марку [10, с. 231—248].

Якщо за результатами кваліфікаційної експертизи приймається рішення про реєстрацію торговельної марки та за наявності документів про сплату державного мита за видачу свідоцтва і збору за публікацію про видачу свідоцтва, здійснюється публікація в офіційному бюлетені відомостей про видачу свідоцтва.

Одночасно з публікацією відомостей про видачу свідоцтва здійснюється державна реєстрація торговельної марки, для чого до Реєстру вносяться відповідні відомості.

Свідоцтво видається у місячний термін після державної реєстрації торговельної марки особі, яка має право на її одержання. Якщо право на одержання мають кілька осіб, видається одне свідоцтво на всіх. Свідоцтво надає його власнику (власникам) право використовувати знак та інші права, зазначені в Законі. Обов'язком власника (власників) свідоцтва є добросовісне користування правами, що випливають з його змісту.

Засобом індивідуалізації товару в ринкових відносинах, подібним до торговельної марки, є зазначення походження товару. Воно охоплює (об'єднує) такі терміни: просте зазначення походження товару і кваліфіковане зазначення походження товару.

Просте зазначення походження товару — будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару.

Кваліфіковане зазначення походження товару включає назву вузького географічного місця, яке вживається для позначення товару, що походить із зазначеного географічного місця. Категорія «географічне зазначення походження товару» вказує на місце, звідки походить товар, що має певні якості, репутацію або інші характеристики, зумовлені характерними для

конкретного географічного місця природними умовами чи людським фактором або їх поєднанням.

Під географічним місцем розуміється будь-який об'єкт з офіційно визнаними межами, зокрема, країна, регіон як частина країни, населений пункт, місцевість тощо.

Товарами, що позначаються природними географічними зазначеннями, є різні мінеральні води, індійський чай, волинський бурштин тощо.

Товари, сформовані одночасно природними умовами і людським фактором, є, наприклад, грузинські і французькі вина, вірменські і закарпатські коньяки, різні сорти кави тощо.

Засади охорони прав на зазначення походження товарів в Україні та регулювання відносин, що виникають з їх набуттям, використанням та захистом, встановлюють Цивільний кодекс України [15, с. 139—165] та Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [9, с. 215—231].

Право інтелектуальної (промислової) власності на географічне зазначення виникає з моменту державної реєстрації цього права. Суб'єктами права є виробники товарів, асоціації споживачів тощо.

Правова охорона простого зазначення походження товару надається на підставі його використання і не підлягає реєстрації. Вона полягає у недопущенні використання зазначень, що є неправдивими (фальшивими) чи оманливими.

Правова охорона надається кваліфікованому зазначенню походження товару, що вказує на конкретне географічне місце, з якого походить товар. При цьому мають бути виконані такі умови: географічне зазначення походження товару є назвою географічного місця, з якого товар походить; воно вживається як назва товару чи як складова частина цієї назви; у вказаному цією назвою географічному місці наявні характерні умови та/або людський фактор, що надають товару певних якостей чи інших характеристик; позначуваний цією назвою товар має певні якості, репутацію чи інші характеристики, в основному зумовлені характерними для конкретного географічного місця природними умовами та/або людським фактором; хоча б одна складова позначуваного цією назвою товару виробляється в межах зазначеного географічного місця.

Право на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару засвідчується свідоцтвом і є чинним з дати, наступної за да-

тою державної реєстрації і охороняється безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням.

Процедура набуття свідоцтва передбачає подання до Держпатенту заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або право на його використання.

Заявка складається українською мовою і повинна містити: заяву про реєстрацію місця походження товару і відомості про заявника та його адресу; заявлену назву місця походження товару або заявлене географічне зазначення походження товару; назву товару; назву та межі географічного місця, де виробляється товар; опис особливих властивостей товару; відомості щодо використання заявленого кваліфікованого зазначення походження товару на етикетці та при маркуванні товару; відомості про взаємозв'язок особливих властивостей товару з природними умовами та/або людським фактором.

До заявки додаються: документ, що підтверджує факт про те, що заявник виробляє товар, для якого просить зареєструвати назву місця походження; висновок спеціально уповноваженого органу про те, що особливі властивості, зазначені в заявці, об'єктивно зумовлені природними умовами та/або людським фактором, вказаного географічного місця виготовлення товару; висновок відповідного органу щодо меж географічного місця, з яким пов'язані особливі властивості товару.

Експертиза заявки має статус науково-технічної експертизи. У ході експертизи здійснюється перевірка цього зазначення стосовно видових назв, внесених до переліку видових назв товарів.

Якщо за результатами експертизи визначено, що заявка відповідає вимогам Закону, відомості про заявку публікуються в офіційному бюлетені: рішення про реєстрацію цього кваліфікованого зазначення товару або право на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару і здійснюється реєстрація шляхом внесення до Реєстру необхідних відомостей. Протягом місяця з моменту реєстрації цього зазначення особам, яким надано право на його використання, за умови сплати державного мита, видається свідоцтво на використання кваліфікованого зазначення походження товару. Свідоцтво, що посвідчує реєстрацію, діє протягом 10 років з моменту подання заявки. Термін дії свідоцтва продовжується на наступні 10 років на підставі заяви його власника, за умови

надання підтвердження спеціально уповноваженого органу, що власник свідоцтва виробляє товар у географічному місці, зазначеному у Реєстрі. За продовження строку дії свідоцтва сплачується збір.

Обсяг правової охорони свідоцтвом визначається Реєстром і зафіксованими у свідоцтві характеристиками товару та межами географічного місця.

В юридично-комерційному обігу часто вживається категорія «бренд». Дослівний переклад з англійської вона означає гатунок, сорт, якість. Це категорія застосовується до позначення найбільш авторитетних торговельних марок. Головний консультант комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти Геннадій Андрощук, посилаючись на дослідження Г.В. Гейгера (Донецький Національний Університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського), дає таке трактування бренду: «...Бренд — це послідовний набір функціональних, емоційних та виразних об'єктів цільовому споживачеві, які є унікальними, значущими та такими, що важко імітуються; це комплекс споживчих очікувань, які можна задовольнити протягом тривалого періоду, це інтелектуальна частина товару, відбита у властивих тільки цьому товару назві й дизайні та формує стійкий позитивний зв'язок зі споживачем. Відомий бренд сприяє підвищенню цінності продукції підприємства, самого підприємства та досягнення високого рівня конкурентоспроможності, знижує рекламні витрати, створює умови для розширення ринків збуту» [1]. Процес створення успішного бренду позначається категорією «брендинг».

Цей же автор наводить і рейтинг першої десятки ТОП-100 українських брендів та їх вартість: 1. Nemiroff — вартість 404 млн. доларів; 2. Оболонь — вартість 322 млн. доларів; 3. Чернігівське — вартість 274 млн. доларів; 4. Хортиця — вартість 197 млн. доларів; 5. Київстар — 192 млн. доларів; 6. Rothen — вартість 167 млн. доларів; 7. Сандора — вартість 155 млн. доларів; 8. Славутич — вартість 149 млн. доларів; 9. Life:) — вартість 125 млн. доларів; 10. Хлібний дар — вартість 117,5 млн. доларів [6, с. 175—182].

Оскільки торговельні марки можуть повністю або частково відтворювати назви комерційних підприємств, є підстави вважати бренди і якісними характеристиками підприємства, що випускають брендові товари, надають брендові послуги, географічні зазначення.

Поняття «бренд» де-факто увійшло у всі сфери суспільного життя, набуло характеру публіцистичної категорії і позначає предмети, явища, особистості тощо, що мають визнання у суспільстві авторитет (як позитивний, так і негативний).

Наведені відомості дають змогу (в першому наближенні) матеріально оцінити торговельні марки, комерційні найменування, географічні зазначення.

Найбільш розповсюдженими порушеннями права промислової власності у всьому світі є недобросовісна конкуренція. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [6, с. 32] дає визначення цього поняття. «Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності» [6, с. 175].

Це загальне поняття містить в собі низку положень, зокрема такі, як неправомірне використання ділової репутації господарюючого суб'єкта (підприємця), створення перешкод господарюючим суб'єктам (підприємцям) у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення комерційної таємниці.

Перше положення включає такі види недобросовісної конкуренції як неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки, неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; порівняльна реклама.

Друге положення трактує недобросовісну конкуренцію як дискредитацію господарюючого суб'єкта шляхом поширення неправдивих, неточних або неповних відомостей, які завдали або могли завдати шкоду його діловій репутації; купівля-продаж товарів, виконання робіт, надання послуг із примусовим асортиментом; схиляння до бойкоту господарюючого суб'єкта; схиляння постачальника до дискримінації покупця; схиляння господарюючого суб'єкта до розірвання договору з конкурентом; підкуп працівника постачальника з метою неналежного виконання або невиконання працівником постачальника службових обов'язків; підкуп працівника покупця (замовника) з метою неналежного виконання або невиконання працівником покупця службових обов'язків, що призвело або могло призвести до отримання конкурентом переваг; досягання неправомірних переваг у конкуренції шляхом порушення чинного законодавства.

І третє положення — неправомірне збирання комерційної таємниці, тобто добування протиправним способом відомостей про комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту; розголошення комерційної таємниці службовою особою, якій були довірені відомості, що становлять комерційну таємницю, у зв'язку з виконанням нею посадових обов'язків; неправомірне використання комерційної таємниці шляхом недозволеного впровадження у виробництво здобутих відомостей, що становлять комерційну таємницю.

За недобросовісну конкуренцію законом передбачена відповідальність у вигляді накладання штрафів на порушників господарюючих суб'єктів юридичних осіб та громадян, а також накладання адміністративних стягнень: відшкодування збитків, вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням та копій виробів іншого господарюючого суб'єкта, спростування неправдивих, неточних або неповних відомостей.

Суб'єкти підприємництва для відвернення недобросовісної конкуренції можуть розробляти правила професійної етики у конкуренції, які можуть використовуватись при укладанні договорів, розробці установчих та інших документів господарюючих суб'єктів.

Законодавство у сфері захисту від недобросовісної конкуренції веде свій початок від Паризької конвенції про охорону промислової власності (стаття 10 від 20 березня 1883 року) [13]. Це проблема виписана в Конституції України (стаття 42) [12, с. 12], Законах України «Про захист економічної конкуренції» [7] та «Про Антимонопольний комітет України» [4]. Це законодавство постійно вдосконалюється, зокрема, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 18 грудня 2008 року [4]. Цей закон спрямований на підвищення ефективного виконання органами Антимонопольного комітету України своїх завдань щодо захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції, а також забезпечуватиме розвиток добросовісної конкуренції.

Україна як повноправний цивілізований член світового співтовариства вносить вагомий вклад у розвиток науково-технічного прогресу людства, спрямовуючи свої зусилля на подальше вдосконалення нормативно-правової бази промислової власності з метою забезпечення більш ефективної правової охо-

рони і захисту об'єктів інтелектуальної власності та запобігання недобросовісної конкуренції.

Проте, залишається актуальною проблема втілення науково-творчих досягнень науковців, винахідників тощо у повсякденну практику функціонування народного господарства України.

1. Андрощук Г. Рейтинг національних брендів / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. — 2011. — № 9.
2. Березанська В. Четвертий Генеральний директор ВОІВ відвідав Україну / В. Березанська // Інтелектуальна власність. — 2010. — № 7.
3. Жарінова А. Інтелектуальна власність як новітнє джерело зростання добробуту суспільства / Жарінова А., Мандзюк І. // Інтелектуальна власність. — 2011. — № 8.
4. Закон України «Про антимонопольний комітет України» // Верховна Рада України ; Закон від 26.11.1993. — № 3659-ХІІ [Електронний ресурс] : база даних Законодавства України, веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу. — http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/закон_про_антимонопольний_комітет. — Назва з екрану.
5. Закон України «Про внесення змін до Закону України» «Про захист від недобросовісної конкуренції», Верховна Рада України; Закон від 18.12.2008. — № 689-VI [Електронний ресурс] : база даних Законодавства України, веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу. — <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/689-17> — Назва з екрану.
6. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» // Інтелектуальна власність в Україні. Нормативна база. — К. : КНТ, 2003.
7. Закон України «Про захист економічної конкуренції». Верховна Рада України; Закон від 11.01.2001. — № 2210-III [Електронний ресурс] : база даних Законодавства України, веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу. — http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про_захист_економічної_конкуренції — Назва з екрану.
8. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» // Інтелектуальна власність в Україні. Нормативна база. — К. : КНТ, 2003.
9. Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» // Інтелектуальна власність в Україні. Нормативна база. — К. : КНТ, 2003.
10. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» // Інтелектуальна власність в Україні. Нормативна база. — К. : КНТ, 2003.
11. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» // Інтелектуальна власність в Україні. Нормативна база. — К. : КНТ, 2003.
12. Конституція України. — К. : Велес, 2007.
13. Паризька конвенція про охорону промислової власності. Зібрання чинних міжнародних договорів України. Офіційне видання. Т. I. 1990—1991 рр. — К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. — 320 с.

14. Пічкур О. Інноваційний розвиток світової економіки та місце України в ньому / О. Пічкур. — № 7. — 2009.
15. Цивільний кодекс України. — Харків : Ксилон, 2007.

Anatoly Voinarovsky

ON INDUSTRIAL PROPERTY AS A FACTOR IN DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL PROGRESS AND IMPROVEMENT OF PHYSICAL INFRASTRUCTURE

Industrial property, being a part of intellectual property is a branch of civil law dealing with protection of inventions, specimens of industrial design, utility models, means of individualization for participants of a social circulation, as well as of wares and services, prevention of unfair competition. These issues form the basis for development and strengthening of a physical infrastructure of society, factor of intensification of scientific and technological progress. International and home normative and legal bases provide quite firm protection for mentioned items. This article contains criteria and procedures of acquiring legal protection of industrial property and financial results of their use.

Keywords: industrial property, patent law, an invention, a utility model, trade name, industrial prototype, trademark, geographical directions, means of individualization of market wares and services, patent procedure, preliminary examination of the invention, the formal examination, qualifying examination, State Patent.

Анатолий Войнаровский

ПРОМЫШЛЕННАЯ СОБСТВЕННОСТЬ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МАТЕРИАЛЬНОЙ БАЗЫ ОБЩЕСТВА

Промышленная собственность как составная часть интеллектуальной собственности является подразделом гражданского права по охране изобретений, промышленных образцов, полезных моделей, средств индивидуализации участников гражданского оборота, товаров и услуг, предотвращения недобросовестной конкуренции. Эти объекты являются основой развития и укрепления материально-технической базы общества, фактором активизации научно-технического прогресса. Международная и отечественная нормативно-правовая база обеспечивает охрану этих объектов. В статье выписаны критерии и процедура приобретения правовой охраны объектов промышленной собственности и материальные результаты их использования.

Ключевые слова: промышленная собственность, патентное право, изобретение, полезная модель, коммерческое наименование, промышленный образец, торговая марка, географическое указание места происхождения товара, средства индивидуализации участников рынка, товаров и услуг, патентная процедура, предварительная экспертиза изобретения, формальная экспертиза, квалификационная экспертиза, Госпатент.